

BEROERING EN RUST IN ROHEL

Gertie Papenburg

In de herfst van 1989 kwam de gemeente Achtkarspelen met een plan om door het natuurgebied polder Rohel een recreatief fietspad aan te leggen. De FFF tekende bezwaar aan, in samenwerking met de Friese Milieuraad. Deze actie had succes: het fietspad gaat voorlopig niet door. In dit artikel achtereenvolgens een beschrijving van het gebied, de argumenten tegen het fietspad en een kort overzicht van het verloop van de actie, die in Buitenpost voor enige opschudding zorgde.

stroomdalen

De omgeving van Buitenpost ligt op de noordelijke flank van het Drents Plateau. Zuidelijk van Buitenpost wordt dit hoge zandgebied doorsneden door twee oude stroomdalen: van de Lauwers en van de Oude Ried. De stroomdalen stonden in het verleden onder invloed van de zee. In deze kreken werden wisselend klei en veen gevormd. Dit stroomdallandschap kennen we tegenwoordig als de Mieden. Van oudsher is de Mieden een drassig gebied, niet alleen door de lage ligging, maar ook doordat er in sterke mate sprake is van kwel (aan de oppervlakte komend grondwater). De landerijen werden hoofdzakelijk gebruikt als hooiland. Daarnaast werd er veelvuldig op kleine schaal veen gebaggerd. Landschappelijk vormt de Mieden een open gebied met her en der moerasbosjes in verlande petgaten. Dit open gebied wordt in het noorden, westen, zuiden en zuidoosten omsloten door 'wouden' met houtwallen en elzensingels. Naar het noordoosten toe loopt het gebied uit in het Fries-Groningse kleigebied en de Lauwersmeer. In het landelijk beleid had het gebied de status van Grote Landschappelijk Eenheid (GLE). In het Natuurbeleidsplan 1989 is het opgenomen in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). In het kader van de Relatienota zijn er vier reservaten/beheersgebieden gepland. Binnen de ruilverkaveling Twijzel-Buitenpost is de begrenzing van de Twijzelmieden nu vastgesteld (figuur 1).

De drie andere relatienotagebieden vallen onder de landindinrichting Achtkarspelen-zuid. Op ambtelijk niveau zijn er begrenzingsvoorstellen gedaan in het Landschapsecologisch Onderzoek Achtkarspelen (figuur 1).

flora en fauna in de Mieden

De Mieden wordt doorsneden door het Prinses Margrietkanaal. Bijna alle dorpen in het gebied waren door middel van een opvaart met het kanaal verbonden. Zo lag het gebied tot ca. 1920 voor de Friese boezem. Sindsdien is het geleidelijk ontwaterd, met name op initiatief van de landbouw. De rijke flora en fauna van de van oudsher drassige Mieden is voor een belangrijk deel verloren gegaan. Toch resteren er nog heel wat waarden. Diverse internationaal bedreigde vegetatietypen komen er voor: *Cirsio-Molinietum*, blauwgrasland met spaarzaam aanwezige orchideeën

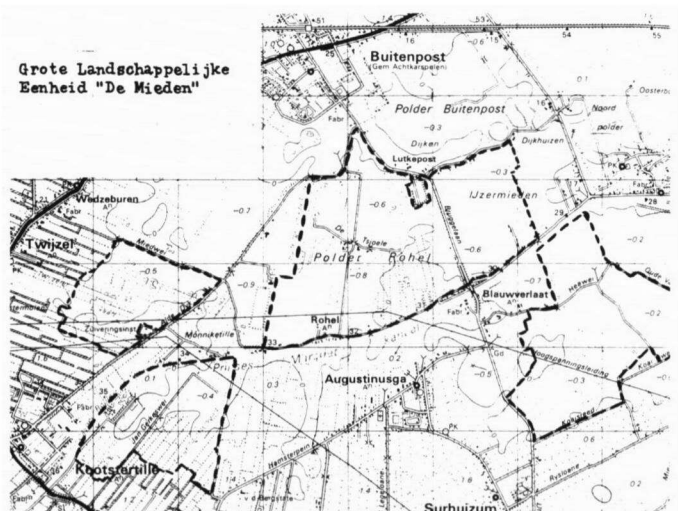
Scorpidio-Caricetum diandrae, een trilveentype met Ronde zegge

Thelypterido-Phragmitetum, Moerasvaren/Riet-associatie

Cicuto-Caricetum pseudocyperii, Waterscheerling/Hoge cyperzegge-associatie
Hydrocharito-Stratiotetum, Kikkerbeet/Krabbescheer-associatie.

Opvallende plantesoorten komen voor zoals Vlozegge *Carex pulicaris*, Blonde zegge *C. hostiana*, Geelgroene zegge (= Lage zegge) *C. oederi* ssp. *oedocarpa*, Ronde zegge *C. diandra*, Bleke zegge *C. pallescens*, Sterzegge *C. echinata*, Zompzegge *C. curta*, de kruising Zeegroene x Blauwe zegge (enige vindplaats in Noordwest-Europa!), Draadzegge *C. lasiocarpa*, Breedbladige orchis *Dactylorhiza majalis*, Klein glikkruid *Scutellaria minor* (in blauwgrasland!, 't laatst in 1987 waargenomen), Smalle waterweegbree *Alisma gramineum*, Veenreukgras *Hierochloa odorata*, Kale vrouwenmantel *Alchemilla glabra*, Addertong *Polygonum bistorta*, Spaanse ruiter *Cirsium dissectum*, Kleine valeriaan *Valeriana dioica*, Waterdrieblad *Nenyanthes trifoliata*, Grote boterbloem *Ranunculus lingua* en Moeraslathyrus *Lathyrus palustris*.

De flora weerspiegelt de rijkdom aan gradiënten (overgangen) in het gebied: regenwater/kwel-water, kalkarm/kalkrijk, zoet/brak, hoog/laag, zand/veen/klei en verschillen in vroeger cultuurgebruik als hooiwinning en verving.

Figuur 1.

Van het zuidwesten uit met de klok mee: Drogehamstermieden, Twijzelmieden, Rohel-Ijzermieden, Surhuizumermieden

Het gebied is niet rijk aan trekvogels. Vooral het open gebied is echter wel rijk aan broedvogels. Volgens de NWC-normen is het een 'zeer goed weidevogelgebied'. De Mieden vormt een bolwerk van de Watersnip *Gallinago gallinago*. Er broeden per hectare meer Watersnippen dan waar ook in Nederland. Ook de Grutto *Limosa limosa* is sterk vertegenwoordigd. Verder zijn er recent, incidenteel of in kleine aantallen, als broedvogel gemeld: Zomertaling *Anas querquedula*, Bruine kiekendief *Circus aeruginosus*, Kemphaan *Philomachus pugnax*, Kwartelkoning *Crex crex*, Paapje *Saxicola rubetra*, Nachtegaal *Luscinia megarhynchos*, Kramsvogel *Turdus pilaris* en Sijs *Carduelis spinus*.

Verland petgat en enkele elzen in het westelijk deel van Rohel

ontwatering in de Rohel

Rampzalig is de ontwatering geweest in de polder Rohel. Het polderpeil is daar van 1914 tot 1987 met bijna een meter verlaagd, van ca. 50 cm onder N.A.P. (boezempeil in 1914) tot ca. 140 cm onder N.A.P.. Een groot effect heeft de peilverlaging van de Buitenpostervaart gehad. Deze vaart werd omstreeks 1980 afgesloten voor de scheepvaart vanwege de bouw van een gemaal. Vervolgens werd het peil van de vaart omlaag gebracht van 50 cm tot 165 cm onder N.A.P.! In de polder is de Kemphaan verdwenen en de Watersnip doet het er niet goed. De rijkelijk aanwezige Dotterbloemgraslanden zijn op enkele zeer laaggelegen stukjes na verdwenen. Op het laagste punt van de polder houdt een blauwgraslandvegetatie met uitzonderlijk veel orchideeën nog stand.

Een vroeger aanwezige zeer rijke paaiplaats van de Gewone pad is ook verdwenen. Treurnis alom. Maar er is hoop. Als in het kader van de Relatienota Rohel-IJzermieden de status reservaat krijgt, wordt het gebied uitgebreid van de huidige 150 ha tot ruim 400 ha. Belangrijker is dat dan de slootwaterpeilen weer omhoog kunnen, zodat er een gedeeltelijk herstel van de oude natuurwaarden bereikt kan worden. Het reservaat zal aan Staatsbosbeheer

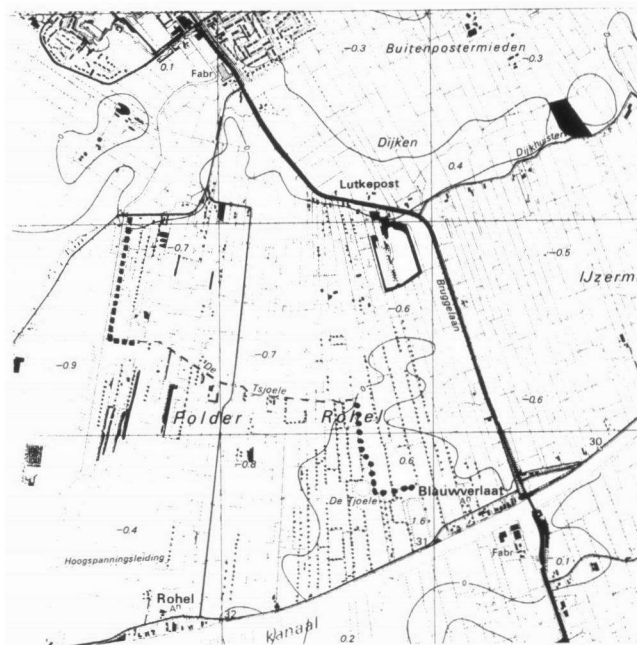
toegewezen worden. Hier begint het verhaal van het fietspad.

fietspad

In het lage, natte gebied van Rohel-IJzermieden ligt een diluviale uitstulping (uitstulping, gevormd tijdens de ijstijden), de Tjoele. Ca. 100 ha van dit hoger gelegen gebied ligt in het geplande reservaat. Het regenwater dat de Tjoele opvangt komt in het noordelijk deel van het geplande reservaat weer aan de oppervlakte als lokaal kwelwater. Een compleet lokaal kwelsysteem van deze omvang geniet nergens in Friesland een zo gegarandeerde bescherming. Reden waarom men in natuurbeschermingskringen erg wijs is met Rohel.

Over de Tjoele loopt een middeleeuws voetpad, een kerkepad van Lutkepost naar Augustinusga. Hoewel het pad nog op de gemeentelijke wegenlegger staat, is het voor een deel niet meer herkenbaar in het veld. De gemeente wilde met inzet van subsidiegelden het nog intacte deel opknappen en het "verdwenen" deel opnieuw realiseren als fietspad.

De FFF en de Friese Milieuraad hebben hiertegen bezwaar aangetekend op grond van een aantal argumenten.

Figuur 2. De Tjoele. De diluviale uitloper de Tjoele is op de kaart goed te volgen aan de 0-meter lijn. Opvallend is de dichte singelstructuur (dunne stippen) op de zandige kop. De route van het door gemeente geplande fietspad is aangegeven met dikke stippen, de route van het FFF-alternatief met hokjes.

Door de aanleg van een dergelijk fietspad zal de recreatieve druk op het gebied sterk toenemen, wat vooral voor de weidevogel-populatie ten noorden van de Tjoele verstrend kan werken. Tegen herstel van het voetpad als

Het zuidelijke, nog intacte deel van het pad over de Tjoele

voetpad (simpele markering van de route en gesloten in de broedtijd) heeft de FFF geen bezwaar.

Als het peil in de polder Rohel omhoog gaat, worden de laagste delen veel natter en zal de vochtige schraallandvegetatie opschuiven naar hogere delen, eventueel met behulp van "natuurbouw". Aangezien niet te voorspellen valt waar die vegetatie zich precies zal ontwikkelen, moet het gebied, in de letterlijke zin van het woord, geheel open gehouden worden. In kringen van Staatsbosbeheer wordt overwogen het middendeel van Rohel-IJzermieden te gaan onderhouden met jaarrondbegrazing. Het hoge, diluviale deel van het gebied is als rustgebied daarbij onontbeerlijk.

Het gebied is veel te kleinschalig en al te zeer doorsneden met wegen, om er ook nog een fietspad doorheen te leggen.

Principiële echter is het punt, dat het vanuit natuurbeschermingsoogpunt ontoelaatbaar is dat er in een relatienota-gebied, vooruitlopend op de inrichting en de beheersplanontwikkeling, recreatieve voorzieningen worden gerealiseerd.

Aangezien slechts aan één bezwaar werd tegemoet gekomen en het principiële bezwaar van kracht bleef, hebben de FFF en de Friese Milieuraad uitgesproken hun bezwaarschrift niet in te trekken. Temeer niet omdat er een alternatief mogelijk was: een fietspad langs de Buitenpostervaart (figuur 2).

beroering

In een gesprek van de de FFF/Friese Milieuraad met de betrokken wethouder van Achtkarspelen deed de gemeente het voorstel, dat zij enkele extra maatregelen zou treffen, zoals afsluiting van het fietspad in de broedtijd, in ruil waarvoor de bezwaarschriften ingetrokken dienden te worden. Maar de gemeente gaf openlijk toe, dat wanneer de bezwaarschriften niet ingetrokken zouden worden, de plannen geen doorgang konden vinden. In verband met de rijkssubsidie moest met de aanleg van het fietspad vóór 1 januari 1990 begonnen zijn. Op die termijn kon de behandeling van de bezwaarschriften niet afgerond worden.

Toen één keer tot de buitenwacht doordrong dat het fietspad door Rohel er niet zou komen, leidde dat tot een zeer nijldige reactie van Plaatselijk Belang Buitenpost. In een brief aan de FFF en via een groot artikel op de voorpagina van de Kollumer Courant, werd de FFF ervan beschuldigd "de recreatie in en om Buitenpost onmogelijk te maken". Gelukkig stelde de redactie van de Kollumer Courant de FFF in de gelegenheid een uitvoerige argumentatie als antwoord aan Plaatselijk Belang Buitenpost te plaatsen. Verder heb ik, als woordvoerder van de FFF, contact gezocht met Plaatselijk Belang en heb ik de gelegenheid gekregen op een bestuursvergadering ons standpunt nog eens toe te lichten. Ofschoon het bestuur het jammer bleef vinden dat het fietspad er niet kwam, was toch hun boosheid geweken.

Al met al dus een happy end: Plaatselijk Belang niet meer boos en rust in Rohel!

met dank aan Arend Timmerman (Staatsbosbeheer) voor het verstrekken van biologische gegevens

G. Papenburg, de Zeilen 61, 9285 MN Buitenpost.